

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

A RECSKI HEGYES-HEGY

különleges természetmegőrzési terület
(HUBN20044)

Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült

**A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)
című projekt** megvalósításának keretében.

2016. február

KÖRTÁJ
TERVEZŐ IRODA KFT.

Impresszum

Készült **A Fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) című projekt** megvalósításának keretében, a 275/2004. korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

SZAKMAI VEZETŐK

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

VEZETŐ TERVEZŐK

Dr. Szmorad Ferenc (okl. erdőmérnök), Dr. Standovár Tibor (biológus), Dr. Tímár Gábor (okl. erdőmérnök)

SZAKMAI KÖZREMŰKÖDŐK

Marticsek József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczy Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

SZERKESZTETTE

Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A TÉRKÉPEKET ÉS A TÉRINFORMATIKAI ELEMZÉSEKET KÉSZÍTETTÉK

Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

NYELVI LEKTOR

Székely Anikó

NYOMDAI KIVITELEZÉS

Printorg Kft.

ISBN-SZÁM

978-963-269-556-3

2016. február

Tartalom

BEVEZETÉS	07
I. A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	09
1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése	10
1.1. Környezeti adottságok	10
1.1.1. Éghajlati adottságok	10
1.1.2. Vízrajzi adottságok	10
1.1.3. Geológiai, geomorfológiai adottságok	11
1.1.4. Talajtani adottságok	11
1.2. Természeti adottságok	12
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	12
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	12
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	12
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	12
1.3. Területhasználat	14
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	14
1.3.2. Tulajdoni viszonyok	14
1.3.3. Területhasználat és kezelés	15
II. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	25
1. A terület azonosító adatai	26
1.1. Név	26
1.2. Azonosító kód	26
1.3. Kiterjedés	26
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	26
1.4.1. Jelölő növényfajok	26
1.4.2. Jelölő állatfajok	26
1.4.3. Jelölő élőhelyek	26
1.5. Érintett települések	27
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	27
1.7. Tervezési és egyéb előírások	27
2. Veszélyeztető tényezők	28
3. Kezelési feladatok meghatározása	30
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	30
3.2. Kezelési javaslatok	34
3.2.1. Élőhelyek kezelése	36
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések	36
3.2.3. Kutatás, monitorozás	36
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében	37
3.3.1. Agrártámogatások	38
FELHASZNÁLT IRODALOM	40

Bevezetés

A Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett fajok, illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 területet jelöltek ki. Ezzel hazánk, a pannoni biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szerinti kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 45/2006. (XII.8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben egyebek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal együtt kialakított kezelési előírásokat, javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek,

amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

2012 nyarán a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) vezetésével és a Szent István Egyetem (SZIE), valamint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának (MTA-ÖK) részvételével program indult a hazai Natura 2000 területek állapotának alaposabb megismeréséért és természeti értékeinek megőrzéséért. A *„Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken”* című projekt célja, hogy hosszútávon kedvező természetvédelmi helyzetet teremtsen a Natura 2000 területeken, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból is a fenntarthatóságot szolgáló kezelési javaslatok kidolgozásával.

A projekt fókuszpontjában a gyűjtött biotikai adatokra alapozott, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzését és javítását szolgáló intézkedések kidolgozása és tesztelése áll. A projekt során a témában jártas kutatók módszertani fejlesztést végeztek egyes adathiányos növény- és állatfajok, élőhelyek, ökológiai faktorok (vadhatás, holtfa) teljesebb megismerésére, és tesztelik ezeket a módszereket.

Emellett a projekt keretében - kiskunsági és mátrai területeken - fenntartási tervek is készültek. Jelen dokumentum a kiskunsági különleges madárvédelmi terület, valamint az ezzel átfedésben lévő természetmegőrzési területek alapvető madárvédelmi, illetve élőhelyvédelmi szempontú kezelési javaslatait foglalja össze.

Jelen dokumentáció a projekt keretében vállalt kiskunsági Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási terv – terjedelmi okok miatt – szerkesztett (rövidített), de egyeztetések utáni változata. A tervi anyagrészt 2015-ben egyeztetési anyagként megkapták az országos és területi illetékességű érintett szervezetek, valamint gazdálkodók, véleményezés céljából. A teljes (tervi és megalapozó anyag) változat a projekt keretében fejlesztett honlapon érhető el: www.naturaterv.hu.

Dudás László
Zöld levelibéka

I.

A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

A Recski Hegyes-hegy Natura 2000 terület a Magas-Mátra kistájon terül el.

1.1.1. ÉGHAJLATI ADOTTSÁGOK

Hűvös-nedves éghajlatú kistáj. A napsütéses órák évi száma a legmagasabb csúcsokon 2000, lejjebb 1900; a nyári időszakban 740-750 óra, ami mintegy 10%-kal kevesebb, mint egy azonos földrajzi szélességen elhelyezkedő síkvidéki állomás nyári összege. A téli napfényes órák száma a legmagasabb pontokon eléri a 250 órát, ami 30%-os többletet jelent a síkvidékhez képest; lejjebb télen 180-200 órára számíthatunk.

Az évi középhőmérséklet széles határok közé esik. Kékestetőn mindössze 5,4 °C, ugyanakkor a Parád-Recski-medence felé eső részen kevéssel meghaladja a 8,0 °C-ot. 10 °C-nál magasabb közép-hőmérsékletek ápr. 25-30. és okt. 2. között fordulnak elő (általában 158 napon), de Kékestetőn a 10 °C-os átlépés csak máj. 5. után következik be és szept. 25-ig tart ez az időszak (kb. 140 nap). A fagymentes időszak kb. 165 nap. Kékestetőn 160 napnál valamivel kevesebb.

A tavaszi határnap ápr. 30. (Kékestetőn máj. 5.), az őszi okt. 10-15. között van. Az évi abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga a csúcsok térségében 26,0-28,0, lejjebb 29,0-32,0 °C között alakul, a minimumoké egységesen -16°C körül van. A csapadék évi mennyisége a kistáj ÉK-i szegélyén 600, a legmagasabb csúcsokon 840 mm körüli. A vegetációs időszak csapadékösszege zömmel 450 mm körüli, de a kistáj ÉK-i részén kevéssel 400 mm alatti. A nagytájon belül itt lehet a legtöbb csapadékos napra számítani (évente 120 körül). Mátraszentlászlón hullott 24 óra alatt a legtöbb csapadék, 172 mm.

Évente 80-100 hótakarós nap várható. Az átlagos maximális hóvastagság zömmel 50-60 cm, de a Parád-Recski-medence felé eső részen csak 25-30 cm.

Az ariditási index a tetőkön 0,84-0,88 közötti, a mélyebb területeken 1,00-1,10.

A leggyakoribb szélirány a DNy-i, de elég nagy az É-i, ÉK-i szél gyakorisága is. A tetőkön az átlagos szélesebség 4-5 m/s, a völgyekben 2-3 m/s.

A területet éghajlata alkalmassá teszi az erdőgazdálkodásra és a szélenergia hasznosítására, de kedvező feltételeket biztosít a turisztika és az idegenforgalom, valamint a gyógyászat számára is.

1.1.2. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A kistáj a Zagyva és a Tarna mellékpatakjainak (Gyöngyös-, Bene-, Tarnóca-, Parádi- Tarna-, Kövecses-patak) forrásvidéke.

A vízfolyások átlagosan sok vizet vezetnek, de a vízzáró kőzetfelszínen igen nagy vízhozamingadozásúak. Csapadékos időben hamar megáradnak, szárazságban csaknem kiszáradnak.

A Mátra vízfeleslegét tározók útján igyekeznek hasznosítani. Ezek közül a tájhatáron belül fekszik a Csórréti-tározó (12 ha), amelynek fő feladata a Mátra D-i előterének, elsősorban Gyöngyös város környékének ivóvízellátása. Erre alkalmassá teszi a Mátra lefolyó vizét a kedvező minőségi állapot is. Ugyancsak a regionális vízellátást szolgálja a nagyszámú - bár erősen ingadozó hozamú - forrás is. Például, Galyatető Ménes-forrásának hozama 900-0,6 l/s között változik. Ehhez képest a Kékes Százados-kútja 64-23 l/p közötti hozamingadozása kiegyensúlyozottabbnak tűnik. Legnagyobb hozamú a kékesi Nagy-forrás (520-54 l/p). A zömében tömör kőzetű tájban a felszín alatti vízről csak hasadékvíz formájában beszélhetünk. Ennek mennyisége meglehetősen korlátozott.

A Mátra tetőin levő települések mind be vannak kapcsolva a közüzemi vízellátásba. Annál sajnálatosabb, hogy a csatornázottság még ezen a frekvencián üdülőterületen és ivóvízbázison sem teljes körű: a közcsatornával ellátott lakások aránya Mátraszentimrén nem éri el az 50%-ot (2008: 49,6%).

1.1.3. GEOLÓGIAI ÉS GEOMORFOLÓGIAI ADOTTSÁGOK

A kistáj 210 és 1014 m közti tszf-i magasságú, kb. 50%-ban 750 m-nél és további 40%-ban 500 m-nél magasabb, gerinces típusú vulkáni hegység. Itt található az ország két legmagasabb csúcsa (Kékes, Galyatető). A gerincek csapásiránya többnyire Ny-K-i irányú. A Ny-i rész 100-200 m/km² relatív reliefű (a kistáj átlaga 130 m/km²), É felé meredek, D felé lankás, enyhén Ny-nak lejtő, az átlagosnál (2,9 km/km²) jobban felszabdalt (3-4 km/km²) felszínű, de a DNy-i részekben csak 1-2 km/km² a vízfolyássűrűség értéke. A középső (Mátraházától K-re és Ny-ra eső) területen a relatív relief 200 m/km² feletti, a gerincek csapásiránya É-D-i, É-on meredek lejtőkkel határolt, D-i irányba lejtő, törésekkel előre jelzett völgyekkel erősen felszabdalt (3-4 km/km²). Egyes feltételezések szerint a kistáj Ny-i és középső része az É-D-i futású Nyugati-Mátra gerincével együtt egy egységes - D felé nyitott - félkalderát jelez. A kistáj K-i része litológiai és geomorfológiai is különbözik az előzőektől, látványos reliktként értelmezhető, DK-i lejtésű, enyhén szabdalt (2-3 km/km²), 200 m/km² relatív reliefű. A felszínen gazdag periglaciális formaegyüttes található.

A kistáj fő szerkezeti iránya a K-Ny-i (a középső részen az É-D-i), s jellemző törések még az ÉNy-DK-i és az ÉK-DNy-i, amelyeket a patakok futásiránya is jelöl. A kistáj É-i és K-i, DK-i peremén bádeni („középső riolit-tufa” szint) található, a Ny-i és a középső rész eltérő aktivitású vulkáni tevékenységet É-D-i és K-Ny-i csapású törés-rendszerekhez

kapcsolják. A DNy-i Ny-i és középső részeket középső piroxénandezit (sztratovulkáni sorozat) és bádeni piroxénandezit (fedő- sorozat) építi fel. A kistáj K-i részének bádeni riolit-andezittufából és andezitből álló K-Ny-i gerinceit É-on szubvulkáni testek kísérik.

A Mátra a felső-kárpáti vulkáni koszorú egyik leginkább bonyolult szerkezetű tagja, így sok kérdésben ma sincs egységes szakmai álláspont. A legtöbb vitát a főgerinc váltja ki: ennek Ny-i része képviselheti egy egykori kaldera peremét, de vitatéma a gerincen ülő kúpok kitörésközpont jellege is.

1.1.4. TALAJTANI ADOTTSÁGOK

Az igen erősen tagolt, É-ra meredek, D-re lankásabb lejtőjű felszínt uralkodóan agyagbemosódásos barna erdőtalajok borítják, amelyek piroxénandezit és andezittufa málladékon, Mátraszentimre és Parádóhuta környékén pedig harmadidőszaki üledékeken képződtek. Mechanikai összetételük zömmel agyagos vályog. Vízgzádkódásukra a kötörmelékességre a felszín miatt a szélsőségesen sekély termőrétegűség jellemző. A Parádóhuta környéki agyagbemosódásos talajok erősen savanyú kémhatásúak. A talajok változatosságát nagymértékben növelte a pleisztocénben végbement anyagmozgás és a krioturbációban megnyilvánuló fagyváltozékonyság. A talajleíráshoz laborvizsgálatok szükségesek a talajképződési és az alapkövetési sajátságok szétválasztása érdekében. A nem vagy gyengén erodált változatok termékenysége nagyobb, mint az erősen erodáltaké (ext. 20-35, int. 30-45). Túlnyomórészt (88%) erdővel borítottak.

A talajlepusztulás következtében 9% területi részarányban terméketlen köves kopárok alakultak ki. A kistáj D-i határvonala mentén viszonylag összefüggő zónában, az agyagbemosódásos barna erdőtalajok közé ékelődve, szmektitesszerű agyagásvány tartalmú fekete nyiroktalajok találhatók (3%). Mechanikai összetételük agyag, vízgzádkódásuk és termékenységük kedvezőtlen.

Jelentéktelen területi kiterjedésben hidroandeziten savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok, a hegyláb felszínek málladékaiban pedig barnaföldek is találhatóak. Az erdőtalajokon zömmel erdők, a köves, sziklás vázlatokon pedig legelők vannak.

1.2. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

A terület a Magas-Mátra és Mátralába kistájban, a Heves-Borsodi-dombság, Észak-Mátra, Északi-Bükk vegetációs tájban helyezkedik el. Vegetációját viszonylag

értéktelen erdők és másodlagos, átalakulóban lévő fátlan élőhelyek alkotják. Kiemelt értéke az egykori bányajáratokban megtelepedett denevér fauna.

A 2014 évi vegetációtérképezés alapján az ÁNÉR szerinti élőhelyi kategóriák az alábbiak:

Név	Jel	%	N2000
Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek	K2	46,7	91G0
Cseres-kocsánytalan tölgyesek	L2a	19,5	91M0
Akác ültetvények	S1	8,3	
Ültetett erdei- és feketefenyvesek	S4	6,7	
Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések	P2b	5,8	
Hegy-dombvidéki sovány gyepek és szőrfűgyepek	E34	5,2	
Zárt mészkőrű tölgyesek	L4a	2,6	
Üde és nedves cserjések	P2a	2,4	
Nyílt mészkőrű tölgyesek	L4b	2,4	
Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek	OC	0,4	
Meddőhányók, földdel befedett hulladéklerakók	U5	0,1	

1.2.1. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÉLŐHELYEK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Recski Hegyes-hegy” különleges természetmegőrzési terület (HUBN20044) erdőtervezett tömbjében 2 közösségi jelentőségű élőhelytípus előfordulását rögzíti:

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	D

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált erdőtömbben a fentiekhez képest további cserjés-erdős közösségi jelentőségű élőhelytípus előfordulását nem regisztráltuk.

1.2.2. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ NÖVÉNYFAJOK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Recski Hegyes-hegy” különleges természetmegőrzési terület-ről (HUBN20044) közösségi jelentőségű növényfajok előfordulását nem rögzíti. A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált erdőtömbben erdőkhöz kötődő új, közösségi jelentőségű növényfaj előfordulását nem regisztráltuk.

1.2.3. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÁLLATFAJOK

A 2013-ban aktualizált Standard Data Form (SDF) a „Recski Hegyes-hegy” különleges természetmegőrzési területről (HUBN20044) az alábbi közösségi jelentőségű állatfajok előfordulását jelzi:

Irányelv melléklete	Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
II., IV	Szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	D
---	Hosszúszárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)	B
II.	Nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteini</i>)	D
II.	Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	B
II.	Kereknyergű patkósdenevér (<i>Rhinolophus euryale</i>)	D
II.	Kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	D

A tervekészítéshez kapcsolódó terepi adatgyűjtési munkák során a vizsgált területen két új, közösségi jelentőségű állatfaj előfordulását regisztráltuk:

- » Nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- » Skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)

Mindkét faj egyedszáma országos léptékben nem jelentős, így javasoljuk az SDF-en D értékkel feltüntetni azokat.

Az SDF felülete szerint jelölő fajok (hosszúszárnyú denevér, közönséges denevér) tartózkodási (telelő-, búvó-, illetve szaporodási) helyeként a tervezési területen első-sorban a földtani kutatások során mélyített

vágatok, tárók (Antal-táró, Hegyes-hegy I. és II. kutatótárók, Macska-hegy I. táró) nevesíthetők, de a populációk lokális megőrzésében kulcsszerepe van a környező erdők állományjellemzőinek is. Az erdőlakó denevérfajok élőhelyi igényei alapján változatos, fajgazdag, dús cserjeszintű erdők (mint táplálkozó helyek) és háborítatlan, odvas-üreges fákban bővelkedő állományrészek (mint szálláshelyek) biztosítása szükséges, így a megalapozó dokumentáció és fenntartási terv kidolgozása során mindezt hangsúlyosan szem előtt tartjuk.

A közösségi jelentőségű állatfajok populációméretére vonatkozóan nem kerültünk olyan adatok birtokába, melyek alapján felvetődött volna a SDF felületén szereplő besorolások (A-D) módosításának szükségessége. Mindezek miatt újabb jelölő fajra nem teszünk javaslatot. A közönséges denevér (*Myotis myotis*) esetében azonban a SDF adatlapon szereplő két populációméretet (r, w) minden valószínűség szerint felcserélték, ezt ellenőrizni, illetve javítani kellene.

1.2.4. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ EGYÉB JELENTŐS FAJOK

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség
Nagy hőscincér	<i>Cerambyx cerdo</i>	V	Közösségi jelentőségű faj, egyedszáma azonban az országos léptékhez képest nem jelentős, így javasoljuk D értékkel feltüntetni a SDF-on. (Egyedszám: min-max. 10-30)
Skarlátbogár	<i>Cucujus cinnaberinus</i>	V	Közösségi jelentőségű faj, egyedszáma azonban az országos léptékhez képest nem jelentős, így javasoljuk D értékkel feltüntetni a SDF-on. (Egyedszám: min-max. 5-20)
Nyolcpettyes virágbogár	<i>Gnorimus variabilis</i>	V	Idős, üde, holt fában gazdag erdőállományok faja. Lárvája szinte csak fekvő, vörösen korhadó holt fában (például: kocsánytalan tölgy, cseresznye) fejlődik.
Párducfoltos hangyaleső	<i>Dendroleon panherinus</i>	V	Odúlakó faj, lárvája szárazabb, korhadó üregekben vadászik, fogótölcsért nem készít. Idősödő, jobb szerkezetű állományokban jelentős.
Fekete harkály	<i>Dryocopus martius</i>	V	Az odúlakók számára költőüregek készítője a terület erdeiben

1.3. TERÜLETHASZNÁLAT

1.3.1. MŰVELÉSI ÁG SZERINTI MEGOSZLÁS

A területhasználatot a CORINE 2012 adatbázis alapján jellemeztük. A táblázatban az értékeket hektárban kifejezve és százalékosan is szerepeltetjük. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem az országos adatokat is.

Felszínborítási kategória	Recski Hegyes-hegy		Magyarország	
	Terület (ha)	Arány (%)	Terület (ha)	Arány (%)
Lomblevelű erdők	111,56	69,09	1478700,58	15,90
Átmeneti erdős-cserjés területek	33,26	20,60	382956,64	4,12
Tűlevelű erdők	14,90	9,23	91553,85	0,98
Elsődlegesen mezőgazdasági területek, jelentős természetes növényzettel	1,56	0,97	165299,42	1,78
Sport- és szabadidő- létesítmények	0,17	0,11	34501,90	0,37
Rét / legelő	0,01	0,001	688305,99	7,40

A Natura 2000 területének majdnem egészét (99,73%) borítja erdő, melynek jelentős része lomblevelű erdő. Mindösszesen 1,56 hektáron található mezőgazdasági terület, melyen a természetes növényzet dominál. Ezenfelül egy sport- és szabadidő-létesítmény található a területen.

1.3.2. TULAJDONI VISZONYOK

A tulajdonviszonyokat tekintve, a terület erdei teljes egészében magántulajdonban vannak. Erdészeti nyilvántartásba bejegyzett erdőgazdálkodó csak a terület töredékén, egy heglábi területen (11,31 ha) van, a fennmaradó területen rendezetlen gazdálkodói jogviszonyról beszélhetünk.

Tulajdoni forma/Tulajdonos	Terület (ha)	Terület (%)
Magántulajdon összesen, ebből:	129,69	100,0
n.a./3: 10142043	11,31	8,7
Rendezetlen tulajdoni viszonyok	118,38	91,2
Összesen	129,69	100,0

A területen 3,83 hektár állandó gyepterület van, a terület észak-keleti részén, egy foltban. 2015-től az Egyszerűsített Területalapú Támogatás (SAPS) kötelező eleme a „Zöldítés”, melynek része az „Állandó gyepterületek” megőrzése. Az állandó gyepterület-foltokat részben a Natura 2000 oltalom révén, részben a 2015-ben meghatározott tagállami bázisterület megőrzése révén védelem illeti, a megőrzés és a védelem a földhasználók/erdőgazdálkodók feladata.

1.3.3. TERÜLETHASZNÁLAT ÉS KEZELÉS

1.3.3.1. Mezőgazdaság

A terület 1%-án található mezőgazdasági terület, jellemzése nem indokolt.

1.3.3.2. Erdőgazdálkodás

A JELENLEGI ÁLLAPOTOT MEGHATÁROZÓ ERDŐTÖRTÉNETI ELŐZMÉNYEK

A természetmegőrzési terület tömbje a Mát-ra északi peremén helyezkedik el. A környező területek (Parád, Recsk) a késő bronzkor óta szinte folyamatosan lakottak, de nagyobb számú népesség csak a középkortól van jelen a térségben. Recsk első írásos említése 1329-ből, Parád első leírása 1549-ből való, a tervezési terület közvetlen szomszédságában (Vörösvár) pedig középkori földvár őrzi a régi idők emlékét. A térség gazdasági élete a parádi timsós források felfedezését (1763) követően lendült fel. Ezt követően épült ki Parádfürdő, és ezt követően (1780) indultak meg azok az ércutatási munkák, amelyek a térség jövőjét aztán hosszabb időre meghatározták. A második katonai felmérés térképén (1860-1880-as évek) a Hegyes-hegy északi lábánál már bányavágat, táróra utaló jelet láthatunk, majd a 20. században (az 1920-as és 1950-es években) a régi járatok felújításával és újak nyitásával újabb kutatások folytak a területen. Magán a tervezési területen belül érdemi bányászati (ércitermelési) tevékenység a kutatásokat követően nem folyt, a terület mai erdőállománya zömmel (egy, max. 20%-nyi arányt képviselő hegylábi területeket leszámítva) ősi erdőnek tekinthető.

Az elmúlt évszázadok erdei haszonvételei közül a rendszertelen, majd az ágazati szabályozók közé szorított, rendszeres fakitermelések megváltoztatták a zonális cseres- és gyertyános-tölgyes állományok fajajösszetételét és szerkezetét egyaránt. A sematikus (véghasználatok esetében

a 20. század közepéig tarvágásos megoldással lebonyolított) faki-termelések az érzékenyebb elegyfajokat rendszerint visszaszorították, más fafajok (kiemelten a cser) esetében ellenben a termőhelyi viszonyok és a humán hatások lehetővé tették az expanziót. Következésképp jelentkezett tehát, a cser térhódítása, mely fafaj nemcsak a szárazabb termőhelyek állományában vált uralkodóvá, de több helyen az északi lejtők üde, kedvezőbb mezoklimájú termőhelyeire is behatolt.

A kisebb térléptékben jelentkező, rendszertelen fakitermelések, majd a jelentősebb kiterjedésű területeket (egy időben akár több tíz hektárt) érintő véghasználatok a mikrohabitatokban gazdag, vegyeskorú, mozaikos erdőszerkezetet valószínűleg már régen, évszázadokkal ezelőtt megszüntették, s a természetes erdőkép helyett a 20. századra általánossá váltak a lombkoronaszint-cserjeszint-gyepszint vertikális tagozódással leírható egykorú, homogén, sok helyütt sarj eredetű törzsekkel vagy sarjcsokrokkal jellemezhető erdők.

A Hegyes-hegy térségében egészen a 20. század közepéig komoly volumenű legeltetés és makkoltatás zajlott. E használati mód valószínűleg jelentős mértékben segítette a cseresedés folyamatát (a kocsánytalan tölgy makkját a sertések a csermakknál jobban kedvelik), illetve hozzájárulhatott az erdők fajkészletének elszegényedéséhez, a nagy területen látható, jellegtelen aljnövényzetű erdők kialakulásához. Az egykori legeltető gazdálkodás máig megmaradt emléke az északi hegyláb „Parád melletti legelő” dűlőneve, illetve az egykori fáslegelő terebélyes fáinak ma már beerdősült területeken fellelhető utolsó csoportja.

A fentiekén túl, a történeti háttér további fontos eleme az idegenhonos fenyőfajok (elsősorban feketefenyő) mesterséges telepítése. A Vörösvár északkeleti gerincén, valamint a Hegyes-hegy nyugati oldalában látható állományok a 20. század első felében végrehajtott tarvágások után, nyilvánvalóan a véderdő jellegű, nehezen újuló részek pótlása céljából kerültek a területre. Ugyanilyen megfontolásból, talán kísérletképpen kerülhetett akác a Hegyes-hegy délnyugati oldalába. Innen és a hegylábi legelők árkaiban létrejött akácokból, elsősorban az ércutatás során kialakított dózerutak mentén terjedt el aztán az akác a tervezési területen, s ma már az erdőtümb számos pontján található kisebb-nagyobb akác foltokat.

Az elmondottak alapján a jelenlegi helyzet és a Natura 2000 célok megvalósítása szempontjából legfontosabb múltbeli tényezők közül

- » a 18. századtól jelentkező ércutatási tevékenység,
- » a vágásos erdőképet eredményező vagy fenntartó legutóbbi, 20. század eleji tarvágásos véghasználatok,
- » az ugyancsak a 20. század középső harmadára tehető fenyvesítés és akáctelepítés, valamint
- » az elmúlt 2-4 évtizedben felhagyott mezőgazdasági területek (elsősorban egykori legelők, kaszálók) beerdősülése (lásd: spontán keletkezett, helyenként idegenhonos fafajú erdők) emelhetők ki.

AZ ERDŐK AKTUÁLIS ÁLLAPOTÁNAK LEÍRÁSA

A Natura 2000 terület 161,46 ha-os összterületéből 129,69 ha-t fednek a Hegyes-hegy tömbjében elhelyezkedő **erdőtervezett erdők**. Belőlük 129,23 ha-t tesznek ki az erdőrésztetek, míg az egyéb résztetek területe mindössze 0,46 ha (Recsk 41/NY, 42/TN). Az erdőrésztetek alapján számított erdősültség összességében 80,04%-os, de az erdőtervezett erdőkön kívüli, spontán erdősülés révén kialakult kisebb-nagyobb erdőfoltok miatt (lásd az északi heglábi, „Parád melletti rétek” dűlőnevet viselő egykori fáslegelő, illetve legelő akácosodó foltjait és pionír jellegű erdeit) az erdősültség jóval magasabb, biztosan 90% fölé tehető.

Erdőrészlet- és egyéb részlet-határokat a tervezési terület határvonala sehol nem vág át, a résztetek Natura 2000 besorolása mindenhol egyértelmű. Az erdőtervezett erdők

védett természeti területet nem érintenek, de részei a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A **tulajdonviszonyok**at tekintve, a terület erdői teljes egészében magántulajdonban vannak. Erdészeti nyilvántartásba bejegyzett erdőgazdálkodó csak a terület töredékén, egy heglábi területen (11,31 ha) van, a fennmaradó területen rendezetlen gazdálkodói jogviszonyról beszélhetünk. A tulajdoni és erdőgazdálkodói viszonyokra vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázatok foglalják össze:

Tulajdonforma	Terület (ha)	Terület (%)
Magántulajdon	129,69	100,00
Összesen:	129,69	100,00

Erdőgazdálkodók	Terület (ha)	Terület (%)
Egyéb gazdálkodók	11,31	8,72
Rendezetlen gazdálkodói jogviszony	118,38	91,28
Összesen:	129,69	100,00

Vélhetően Parádfürdő közelsége miatt a vizsgálati terület erdőrésztetei nagyrészt (57,73%) közjóléti (parkerdő) elsődleges **rendeltetésűek**. Parkerdei létesítmények (pl. pihenőpad, stb.) ugyanakkor nincsenek a területen, azt a Hegyes-hegy nyugati oldalán mindössze a piros turistajelzés érinti. Jelentős még a gazdasági (faanyagtermelő) elsődleges rendeltetésű erdők területfoglalása

(40,98%), a védelmi (talajvédelmi) elsődleges rendeltetésű erdők területe viszont elenyésző (holott elég sok véderdő jellegű állomány található a területen). A Natura 2000 rendeltetések mindenhol további rendeltetés-ként szerepelnek (az adattári felvezetés a Mátra területén csak a Parádi Erdőtervezési Körzetben történt meg), ezt a helyzetet – az állományok egy részénél, ahol viszonylag kedvezőbb természetességi állapotról beszélhetünk – esetleg majd a következő erdőtervezésnél lehet felülvizsgálni. A rendeltetések megoszlására vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Rendeltetés	Terület (ha)	Terület (%)
Talajvédelmi rendeltetésű erdők (TAV)	1,67	1,29
Védelmi rendeltetésű erdők (összesen)	1,67	1,29
Parkerdők (PA)	74,60	57,73
Közjóléti rendeltetésű erdők (összesen)	74,60	57,73
Faanyagtermelő erdők (FT)	52,96	40,98
Gazdasági rendeltetésű erdők (összesen)	52,96	40,98
Összesen:	129,23	100,00

Az állományok **üzemmód** szerinti besorolásánál a vágásos üzemmód egyeduralnokodó, ezen kívül csupán egyetlen kis területen, a Hegyes-hegy csúcsán levő Recsk 42/D erdőrészletnél szerepel faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód az erdészeti adattárban. Kifejezetten véderdő jellegű terület ugyanakkor több is akad a tömb-

ben, elegendő csak a Recsk 43/B erdőrészlet termőhelyi adottságait szemügyre venni. Az üzemmód szerinti megoszlásra vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Üzem mód	Terület (ha)	Terület (%)
Vágásos üzemmód	127,90	98,97
Átalakító üzemmód	0,00	0,00
Szálaló üzemmód	0,00	0,00
Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód	1,33	1,03
Összesen:	129,23	100,00

Az erdőterület faállomány-típusok szerinti megoszlásánál meghatározóak a kocsánytalan tölgyes-cseres állománytípusok (58,73%). Emellett további őshonos fafajok alkotta állománytípus az egyéb lomb elegyes kocsánytalan tölgyes (6,81%), a cseres (0,84%), az egyéb lomb elegyes cseres (6,81%) és az elegyes gyertyános (5,39%). Ez az öt faállománytí-

pus lefedi a jelölő élőhelytípusnak számító gyertyános-kocsánytalan tölgyesek és a területen még nagyobb jelentőséggel bíró cseres-kocsánytalan tölgyesek állományait, s összességében kiteszi a tervezési terület erdeinek 78,87%-át. Az idegenhonos fafajok állományai közül önmagában sem a fenyvesek, sem az akácok terfoglalása nem jelentős, egyedül a feketefenyves-cseres típus fordul elő számottevő területen (15,44%). A faállomány-típusokra vonatkozó adatokat (összevont kategóriákkal) az alábbi táblázat összegzi:

Faállomány-típus	Terület (ha)	Terület (%)
Egyéb lomb elegyes-kocsánytalan tölgyes	9,17	7,10
Cseres	1,09	0,84
Kocsánytalan tölgyes-cseres	75,90	58,73
Egyéb lomb elegyes-cseres	8,80	6,81
Feketefenyves-cseres	19,95	15,44
Akác	0,92	0,71
Egyéb lomb elegyes-akác	3,83	2,96
Elegyes-gyertyános	6,96	5,39
Cseres-feketefenyves	1,28	0,99
Tölgyes-feketefenyves	1,33	1,03
Összesen:	129,23	100,00

A vizsgálati terület **fafajösszetétele** a faállomány-típusok területi megoszlása által sugallt képnek megfelelő. A kocsánytalan tölgy területe 27,94 ha-t (21,62%), a cser 68,28 ha-t (52,84%), a gyertyán 12,17 ha-t (9,42%) tesz ki. Az idegenhonos fafajok közül az akác 9,09 ha (7,03%), a feketefenyő 10,30 ha (7,97%) területtel van jelen.

A rendelkezésre álló adatsorokból a fontosabb, állományalkotó fajoknál érdemes áttekinteni a **mag és sarjeredetű egyedek** által elfoglalt területek arányát is. A sarj eredetű egyedek aránya a kocsánytalan tölgnél 60,95%, a csernél 39,48%. A magas sarj-arány összességében jól jelzi a korábbi erdőgazdálkodási vagy erdőhasználati gyakorlatot

és részben magyarázza a tölgyes állományok elcseresedését is. Az erdőterület fajok (illetve azon belül esetenként eredet) szerinti megoszlására vonatkozó részletes területi adatokat az alábbi táblázat tartalmazza:

Fafaj	Terület (ha)	Terület (%)
Kocsánytalan tölgy – mag	10,91	8,44
Kocsánytalan tölgy – sarj	17,03	13,18
Cser – mag	41,32	31,98
Cser – sarj	26,96	20,86
Gyertyán	12,17	9,42
Akác – sarj	9,09	7,03
Hazai nyár	1,45	1,12
Feketefenyő	10,30	7,97
Összesen:	129,23	100,00
Üres terület	0	---
Mindösszesen:	129,23	---

A tervezési terület erdeinek **korosztály-szerkezetében** dominálnak a 61-100 év közötti (azon belül is a 81-100 év közötti) erdők:

Korosztályok (év)	Terület (ha)	Terület (%)
1-10	0,00	0,00
11-20	4,31	3,34
21-30	1,74	1,35
31-40	3,30	2,55
41-50	0,00	0,00
51-60	7,87	6,09
61-70	18,69	14,46
71-80	10,83	8,38
81-90	48,38	37,44
91-100	34,11	26,39
101-	0,00	0,00
Összesen:	129,23	100,00
Üres terület	0	---
Mindösszesen:	129,23	---

Ezek zömmel cser, kocsánytalan tölgy, gyertyán fajú állományok, de kifejezetten idős (61-70 éves) akác és öreg (91-100 éves) feketefenyves is akad közöttük. A Hegyes-hegyi erdőket magába foglaló tömbjében állnak, s alapvetően az 1920-1940-es évek, illetve a második világháborút követő véghasználatok következtében alakultak ki. Ezzel szemben az egészen csekély területen (10% alatti területarány) megjelenő 50 év alatti korosztályok a hegylábi, spontán beerdősült egykori legelők területére koncentrálnak, s a vízmosásokkal

tagolt felszínen elsősorban gyertyán, rezgőnyár és akác fajú állományokkal vannak jelen. A 100 év feletti erdők a terület egészéről hiányoznak, bár a Parádi-Tarna közelében fekvő hegylábi részekben (Recsk 42/A, 42/G erdőrészek) a fáslegelők maradványaként néhány 100 évet meghaladó korú öreg tölgyet azért találhatunk.

A korosztályviszonyok általános áttekintése mellett fontosnak tartjuk az egyes erdei élőhelytípusok korviszonyainak bemutatását is, s e helyütt – a vágásos üzemmód sajátosságainak figyelembe vételével – egy 30 évre, illetve 50 évre szóló prognózist is felvetünk. Lényegében azt vizsgáljuk, hogy a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok nagyobb arányú alkalmazása nélkül 3-5 évtizedes időtávlatban hogyan változnak, illetve változnának a korosztályviszonyok. Az elemzéshez alkalmazott összevont korosztály-csoportok az alábbiak: felújítási kor (1-10 év), fiatal kor (11-40 év), középkor (41-80 év), idős kor (81-120 év), öregkor (120 év felett).

A „**pannon gyertyános-tölgyesek**” (91G0) élőhelytípushoz sorolt állományok jelenleg döntően középkorú (41-80 éves) és idős (81-120 éves) korosztály-csoportokkal vannak jelen a területen. Az érvényes erdőterv szerinti vágáskorok (illetve az ebből és az állománykorból számított vágásérettségi mutatók) alapján 30 éves időtávlatban ez a kép azonban drasztikusan megváltozik, a középkorú és idős gyertyános-tölgyesek szinte 100%-ban eltűnnek. A letermelt állományok helyén 30 éves időtávlatban nagy területen (közel 60 ha-on) fiatal (11-40 éves) erdők alakulnak ki, de még 50 éves időtávlatban is főként a fiatal (11-40 éves) erdők fogják meghatározni az erdőtömböt (50 év múlva mindössze 30 ha-nyi középkorú erdőre lehet számítani). Idős (81-100 éves) gyertyános-tölgyesek 30-50 éves időtávlatban egyáltalán nem lesznek a területen, s öreg (120 év feletti) állományokból sem fog egyetlen hektár sem kialakulni! A vágásos erdőgazdálkodás fenntartása a leírtak szerint kedvezőtlenül befolyásolná az élőhelytípus jövőbeni helyzetét, ezért a fenntartási terv munkarészben a korosztály-viszonyokat kedvezőbben alakító, folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodás előtérbe helyezésére teszünk majd javaslatot.

Az összeállítás jól szemlélteti, hogy ha a tervezési előírások változatlanul maradnak, 30 éves időtávlatban szinte a terület egészén fiatal (40 évnél fiatalabb) erdők jönnek létre, mégpedig tömbösen. A pannon cseres-tölgyesek és gyertyános-tölgyesek állományaiból mindenhol fiatalosok lesznek, amit elsősorban az magyaráz, hogy ezen élőhelytípusok állományai közel 100%-ban vágásos üzemmódban keletkeztek. 50 éves időtávlatban a helyzet keveset javul, a tervezési területnek csak hozzávetőleg harmadán jelennek meg középkorú (41-80 éves) erdők. Összességében ez az elemzés is rámutat a korosztály-viszonyok (várható) kedvezőtlen változására, és felhívja a figyelmet a megelőző intézkedések megtételének szükségességére.

A fentebb leírt fafajösszetételű és korú állományok 2009. évi XXXVII. tv. 7. § (1) bekezdés szerinti **természetességi besorolás**ánál meghatározó (77,30%) a származék-erdő minősítés, de némileg kisebb arányban (13,15%) természeteszerű erdők is szerepelnek a nyilvántartásban. Az átmeneti erdő és kultúrerdő minősítések a terület fenyeveseihez és akácosaihoz kötődnek. A természetességi mutató szerinti megoszlásra vonatkozó részletes adatokat az alábbi táblázat összegzi:

Természetesség	Terület (ha)	Terület (%)
Természetes erdő	0,00	0,00
Természeteszerű erdő	16,99	13,15
Származék erdő	99,89	77,30
Átmeneti erdő	7,60	5,88
Kultúrerdő	4,75	3,68
Faültetvény	0,00	0,00
Összesen:	129,23	100,00

Az erdők **egészségi állapota** általánosságban kielégítő, a kocsánytalan tölgy, cser, gyertyán fafajok alkotta állományokban jelentősebb abiotikus és biotikus károsítás az elmúlt időszakban (5-10 év) nem történt. A gyertyános-tölgyes termőhelyeken tenyésző cserekek sok esetben ugyanakkor fagylécesek, s a Recsk 42/A erdőrészlet idős cser törzsei nagy hányadban kétalakú

csertaplóval fertőzöttek. Utóbbi jelenség denevérvédelmi szempontból egyébként figyelemre méltó, mivel a sok odvas és kettétörött törzs az egykori kutatóvágatok szomszédságában ideális élőhelyet (pl. búvóhelyet) kínál az erdőlakó denevérfajoknak. A feketefenyvesek idős koruk ellenére sincsenek kedvezőtlen egészségi állapotban, a Recsk 43/A erdőrészlet idős, gyakorlatilag cseres-tölgyes és mészkerülő tölgyes (!) termőhelyen álló akácos foltja viszont rengeteg csúcs- és koronatorított törzset tartalmaz, s az erősen pusztuló állományrészben nagyon sok a fekvő és álló holtfa! A véderdő jel-

legű tölgyesek közül a Recsk 43/A és 43/B erdőrészeket kisavanyodó talajú, idős tölgyesei még elfogadható állapotúak, de területükön néhány évtizeden belül jelentős záródáscsökkenés várható.

A térségben a gímszarvas-, muflon- és vaddisznó-állományok „köszönhetően” **fokozott vadhatás** tapasztalható. A vizsgálati terület egy részén szembeötlő a jelentős mértékű taposás, túrás és rágás (helyenként, például, a mély talajú, völgyalji helyzetű állományokban sincs lágyszárú növényzet), így felújítási területek keletkezése esetén a vadhatással – mint hátráltató tényezővel – fokozottan kell számolni. Fiatal erdősítések híján vadvédelmi kerítés a tervezési terület erdeiben nincs, de a Vörösvár felől szomszédos területen (Parád 87/C erdőrészlet) már találunk egykor kerítés védelmében felnevelt fiatal lucfenyvest. A vadlétszám-kérdés mindezek alapján napi problémaként jelentkező tényező, így a természetvédelmi és erdőgazdálkodási, illetve erdőkezelési szempontból is elfogadható vadlétszám kialakításához jelentős, térségi szintű vadlétszám-apasztás lenne szükséges!

A JELENLEGI ERDŐGAZDÁLKODÁSI/ERDŐKEZELÉSI GYAKORLAT

A vizsgálati területen az aktuális erdőgazdálkodási gyakorlat leírása nehézségbe ütközik, mivel a területen hosszabb ideje nem történt semmilyen erdészeti beavatkozás. Mint említettük, néhány hegylábi erdőrészlet kivételével nincs is bejegyzett erdőgazdálkodó. A területen talált egyetlen újabb keletű (gyérítés-, illetve bontás-jelleggel elvégzett) fakitermelés a Recsk 43/D részlet kb. 0,5 ha-os foltját érinti, s inkább tűnik jogosulatlan fakitermelésnek, mint szakmailag megalapozott beavatkozásnak. A jelenlegi gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat mindezek miatt részletesebben nem körvonalazható.

Fahasználat módja	Terület (ha)
Tisztítás (TI)	2,90
Törzskiválasztó gyérítés (TKGY)	0,92
Tarvágás (TRV)	6,13
Felújítóvágás bontóvágása (FVB)	82,57
Felújítóvágás végvágása (FVV)	35,56
Egészségügyi termelés (EÜ)	7,13

A fenti fahasználatok közül a tisztítás, a törzskiválasztó gyérítés, illetve az egészségügyi fakitermelés a hegylábi erdőket érinti.

E munkák területe nem jelentős, végrehajtásuk az őshonos lombos fafajok kíméletével, az idegenhonos fafajok visszaszorításával, illetve az álló és fekvő holtfa bizonyos mértékű visszahagyásával, a Natura 2000 célok sérelme nélkül is végrehajtható. A tarvágások egy része ugyanakkor aggályos lehet, mivel részben véderdő jellegű meredek területet (igaz: feketefenyvest), részben beerdősült, zömmel

őshonos fafajú és öreg hagyásfákat is tartalmazó egykori fáslegelőt érintenek (Recsk 42/B, 42/G erdőrészek). Emellett – mivel ismét egykorú és homogén erdőket produkálnak, illetve, mert az erdőtervi lapok megjegyzés rovatai nem tartalmaznak információt arra vonatkozóan, hogy a felújítóvágást térben változó eréllyel beavatkozva, időben elnyújtva kellene végrehajtani – a nagy területre beütemezett felújítóvágások problémásnak tűnnek. Különösen azon erdőrészek esetében kell majd ezt a kérdéskört megvizsgálni (Recsk 42/C, 43/A erdőrészek), ahol a felújítóvágás-bontóvágást és -végvágást is tartalmazza az erdőtervi előírás. A felvetett, aggályosnak tűnő tervezések esetében a Natura 2000 célkitűzések és a körzeti erdőterv tartalma lehetséges összehangolására a fenntartási terv munkarészben térünk vissza.

AZ ÉRVÉNYBEN LEVŐ ÁGAZATI TERVEK ÖSSZEVETÉSE A TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉSEKKEL

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv a 2011. évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó alapelveket, valamint az érintett körzetek területén végezhető erdőgazdálkodási tevékenység szabályait rögzítő 96/2011. (X. 17.) sz. VM rendelet alapján készült. A tervezési területet magába foglaló Parádi Körzet erdőtervezési irányelvei bizonyos mélységig a Natura 2000 szempontokat is magukba foglalták, így a rendelet, különböző (általános) irányelveket tartalmaz egyes közösségi jelentőségű erdős élőhelytípusok – egyebek között a pannon gyertyános-tölgyesek (91G0) – kezelésére vonatkozóan (pl. lehetséges véghasználati módok, hagyásfa-csoportok és böhöncök meghagyása, idegenhonos fafajok visszaszorítása, cserjeszint és erdőszegély védelme). A 2012. év elején elkészült körzeti erdőterv a 2012–2021 közötti időszakra érvényes. Ennek alapján az aktuális fahasználati lehetőségek, illetve előírások az alábbiak szerint körvonalazhatók:

1. 3. 3. 3. Vadgazdálkodás halászat, horgászat

A terület a II/2. Mátra-Bükk-Cserehát nagyvadas vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el. A körzet kifejezetten nagyvadas jellegű, az apróvadnak nincs érdemi jelentősége. Helyenként nagyon magas a gímszarvas állománysűrűsége és vadgazdálkodási-vadászati szempontból fontos nagyvad a muflon. A vaddisznóállomány és terítéke szintén kiemelkedően magas. A vadgazdálkodási körzetben a vadgazdálkodást jelentősen befolyásolják a nemzeti parkok területén a természetvédelem részéről jelent-

kező szempontok és törekvések, illetve az, hogy mennyire sikerül megteremteni és fenntartani az összhangot az erdőgazdálkodással.

A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állománysűrűsége (pld/100ha)	A körzet jellemző hasznosítási sűrűsége (pld/100ha)	A terület jellemzői				A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
			Állománysűrűség (2003-2014)		Hasznosítási sűrűség (2003-2013)		
			pld/100 ha	trend	pld/100 ha	trend	
Gímszarvas	1.443	0.124	2.550	növekvő	1.017	növekvő	nagy
Dámszarvas	0.027	0.001	0.151	stagnáló	0.008	stagnáló	kicsi
Őz	2.422	0.094	3.307	csökkenő	0.933	csökkenő	nagy
Muflon	0.445	0.086	2.523	növekvő	0.834	növekvő	nagy
Vaddisznó	1.470	0.347	2.355	stagnáló	4.110	növekvő	nagy
Mezei nyúl	1.123	0.036	0.805	csökkenő	0.000	stagnáló	nincs
Fogoly	0.145	0.000	0.000	stagnáló	0.000	stagnáló	nincs
Róka	0.690	0.037	1.178	csökkenő	0.325	csökkenő	átlagnál nagyobb
Borz	0.427	0.008	0.610	növekvő	0.074	csökkenő	átlagnál nagyobb
Aranysakál	0.004	0.000	0.002	stagnáló	0.000	stagnáló	nincs

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2014)

A gímszarvas becsült állománya a 2009-es mélypont után jelentősen növekedett. A hasznosítás mennyiségében nem volt ilyen jellegű törés, az elmúlt tíz évben egyenesen növekedett.

Az őz becsült állománya és hasznosítása szorosan követi egymást. 2007-óta lassan csökkent az állomány és a hasznosított mennyiség is.

A muflon becsült állománya egy kisebb visszaesést leszámítva, fokozatosan növekedett. A hasznosított mennyiség összességében növekedett.

A vaddisznó becsült állományában az első növekedési periódus után jelentős visszaesés volt. A 2009-es mélypont után újra növekedett az állomány, amely

így megközelítőleg elérte a 2003-as becsült állománynagyságot. A hasznosított mennyiség 2007-ig igen zaklatottan mozgott, majd a jelentős 2008-as visszaesést követően, növekedni kezdett.

A dámszarvas, bár stabilan jelen van, állománya igen csekélynek mondható. Hasznosítása 2009-től indult meg, azonban még nem állandósult.

Az apróvadfajok közül fogoly nem található a területen, valamint a mezei nyúl becsült állománya is megközelítőleg nullára csökkent. A meglévő kis állományt az elmúlt tíz évben nem hasznosították.

A róka terítéke az állomány fokozatos csökkenését követve, csökken. A borz becsült állománya a 2009-2010-es jelentősebb visszaesést követően, lassú növekedésbe kezdett. A terítéke csökkenő tendenciát mutat.

Az aranysakál már jelen lehet a területen, azonban állomány-szabályozás még nem történt.

Vadgazdálkodási szempontból az egyéb fajok közül a szarka, a dolmányos varjú, a házi görény, a kóbor kutya és macska kis jelentőségű.

Védett természeti területeken mindennemű gazdálkodási tevékenységet csak a természetvédelmi célkitűzéseknek megfelelően, azoknak alárendelve lehet végezni. [1996. évi LIII. tv. 11.§ (1) bekezdés és 1996. évi LV. tv. 41.§ (1) bekezdés]

Védett természeti területeken vadgazdálkodási és vadászati tevékenység keretében a természetes ragadozókkal nem rendelkező, vadászható vadfajok (elsősorban a nagyvad: szarvas, őz, vaddisznó, muflon) populációinak szabályozása végezhető oly módon, hogy a kapcsolódó tevékenységek (vadgazdálkodási-vadászati létesítmények kialakítása és üzemeltetése, vadászati tevékenység gyakorlása) a védett természeti területen a lehető legkisebb zavarást okozzák.

A védett természeti területen vadgazdálkodási és vadászati berendezések (vadetetők, szórók, mesterséges dagonyák, vaditatók, takarmánytárolók, sózók, magaslesek, vadbefogók, stb.) csak a természetvédelmi hatóság engedélyével létesíthetők és üzemeltethetők. [1996. évi LV. tv. 31.§ (1) bekezdés]

Legközelebb Bodony falu határában található horgásztó. Ez más néven a Kiskata-réti víztározó, amely a környék egyik legjobban kiépített, parkosított horgásztavaként működik.

1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás, halgazdálkodás

A területet nem érinti vízfolyás vagy állóvíz.

1. 3. 3. 5. Turizmus

A Recski Hegyes-hegy természetmegőrzési terület a Mátra északi részén, a 24-es főúttól délre fekszik, Recsk és Parád határában. A környéken működött 1998-ig a Recski Ércbánya (Lahóca), amely hazánk legmélyebb (1200 m) bányája. A térség tájképére jellemzőek a bányászat és az arra épülő ipar által létrehozott tájsebek, a rekultiváció napjainkban is folyik. A réz világszerte emelkedésével napirendre került a bánya újrainyitásának lehetősége.

A Recski Hegyes-hegy Natura 2000 területen kiemelt fontosságú cél a pannon gyertyános tölgyesek (*Quercus patraeaval* és *Carpinus betulus*szal), mint élőhely természetvédelmi helyzetének fenntartása és helyreállítása, amely a terület 47%-át borítja. Jelentősek még a pannon cseres-tölgyesek 26%-os aránnyal. A fő prioritások közé tartozik ezenfelül a közönséges denevér (*Myotis myotis*) és a hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*) megóvása. Egyéb jelölő fajok is találhatóak itt: szarvasbogár (*Lucanus cervus*), melynek egyedszáma 50 alattira tehető, kereknyergű patkósdenevér

(*Rhinolophus euryale*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) és a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*). A fő célkitűzések közé tartozik az egykori bányatárók állagának biztonságossá tétele és a szájadékok lezárása oly módon, hogy az a jelölő denevér fajok számára könnyen átjárható maradjon. A tárók felszíni környezeténél védőzóna kialakítása is szükséges. További cél a természet szerű erdők változatos állományszerkezetének fenntartása, holt faanyag biztosítása a szarvasbogár állomány fenntartására, valamint az invazív fajok (elsősorban akác) visszaszorítása.

Recsk a turizmus szempontjából kevésbé frekvenciált hely, ugyanis Parád a látogatók többségét elszívja. Azonban több látnivaló is található a településen. A művelődési házban működik a Bányászati Kiállítóhely, ahol május 1-től szeptember 5-ig látogatható a Bányászati és Ásvány Kiállítás. A recski tájház, a hagyományos falusi élet kellékeinek bemutatásával hamisítatlan falusi hangulatot áraszt. Egész évben nyitva áll a látogatók előtt. A Nemzeti Emlékpark az 1950 és 1953 között itt működő kényszer-munkatábor foglyainak állít emléket. A Mátrában lezajlott utóvulkáni működés következtében alakultak ki a környéken, több helyen előforduló csevice források. A szénsavas gázok feltörésük közben vízrétegen pezsegnek át, amit szénsavval dúsítanak. Ilyen csevice-re épült a Csevice kút is, melynek vize emberi fogyasztásra alkalmas. Itt található a Búzás-völgyi-tó is, mely a vízpartot kedvelőknek nyújt rekreációs lehetőséget. Horgászengedély és napijegy birtokában a horgászat engedélyezett. A Mátráról lévén szó, a kirándulók itt is találnak maguknak túracélpontot. A település nem bővelkedik szálláshelyekben, az elszállásolható vendégek száma 60-ra tehető.

1. 3. 3. 6. Ipar

A természetmegőrzési területen ipari tevékenység nincs. A közelben, Recskén folyik kőbányászat, ahol aszfalt és beton alapanyagot, vasúti ágyazati alapanyagot és díszkő-anyagot termelnek ki.

1. 3. 3. 7. Infrastruktúra

Közút, vasútvonal a területet nem keresztezi, és nem is terveznek létesíteni. A terület északi határán halad a 24. sz. főút. A területet néhány erdei földút tárja fel. Földgáz- és villamosenergia vezeték nem érinti a területet.

1. 3. 3. 8. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok

A Natura 2000 terület teljes kiterjedésében Recsk, Heves megyei település területén található. A rendelkezésre álló településrendezési eszközöket (Településszerkezeti terv, Helyi Építési Szabályzat, Szabályozási terv) eredetileg 2008-ban fogadták el, azóta az ezeket elfogadó önkormányzati határozatot, valamint önkormányzati rendeletet többször módosították.

Egyéb védelmi státusz a Natura 2000 területet érintően nincs jelezve.

A településszerkezeti terv alapján a Natura 2000 terület által érintett részeken az alábbi területhasználati besorolások érvényesek: Erdőterület, Mezőgazdasági terület-általános övezet, Különleges terület-idegenforgalmi terület.

Mivel a különleges idegenforgalmi terület beépíthetősége sem haladja meg az 5%-ot, csak beépítésre nem szánt területfelhasználási egységek érintik a Natura 2000 helyszínt.

A településszerkezeti tervek alapján a meglévő, vagy tervezett közlekedési infrastruktúra elemek közül az alábbiak találhatóak itt: A 24. számú országos főút a N 2000 terület északi szélé mellett halad, ezen kívül erdészeti utak érintik a területet. Egyéb térképi forrás szerint gyalogos turistaút is keresztülhalad a területen, de ezt a településrendezési eszközök nem jelzik.

A helyi építési szabályzat szerint a területet érintő övezetekre az alábbi előírások érvényesek:

Ev (védelmi erdőövezet): épület nem helyezhető el.

MG-1 (Mezőgazdasági terület – általános övezet): maximális beépíthetőség 3%, a beépíthető földrészlet minimális nagysága: 1 ha (gazd.-i épülettel), illetve 20 ha (tanyagazdaság létesítése esetén)

E-ID (Különleges idegenforgalmi terület - Várbükki erdei pihenő): maximális beépíthetőség: 5%, a telek minimális nagysága 1 ha. Az övezetben a létesítmények környezet-, táj- és természetvédelmi, valamint városképi értékeket nem veszélyeztethetnek.

A településrendezési eszközök kifejezetten, speciálisan csak a Natura 2000 területre érvényes rendelkezéseket nem tartalmaznak, de a HÉSZ- ben az alábbi, általános védelmi előírások megtalálhatók: „A település mindennemű területfelhasználása során biztosítani kell a védett növények és állatok értékes élőhelyeit, az élőhelyek kapcsolatát, és általánosan védendő a ma még természetes vagy természeteshez közeli táj arculata”.

A Natura 2000 területtel kapcsolatosan várható területfelhasználási, tájhasználati konfliktus a rendelkezésre álló településrendezési dokumentumok alapján egyrészt abból adódhat, hogy a 24-es főút a terület peremén halad (és az út e szakasza mentén egy benzinkút is található), továbbá a különleges idegenforgalmi terület (Várbükki pihenő) kialakítása is befolyással lehet a terület állapotára – konkrét kialakítási tervek ismerete nélkül azonban ennek iránya, mértéke nem rögzíthető.

Dudás László

Zúzvara

II.

Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. NÉV

Recski Hegyes-hegy

1.2. AZONOSÍTÓ KÓD

HUBN20044

1.3. KITERJEDÉS

161,46 hektár

1.4. A KIJELELÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK

1.4.1. JELÖLŐ NÖVÉNYFAJOK

A tervezési területre nézve jelölő növényfaj nincs.

1.4.2. JELÖLŐ ÁLLATFAJOK

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Hosszúszárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)	B
Közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>)	B

1.4.3. JELÖLŐ ÉLŐHELYEK

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus

1.5. ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK

Heves megye:

Recsk

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) sz. KvVM rendelet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK

A tervezési terület védett természeti területet nem érint, de teljes területen része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterülete.

1.7. TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőterv a 2011. évi körzeti erdőtervezésre vonatkozó alapelveket, valamint az érintett körzetek területén végezhető erdőgazdálkodási tevékenység szabályait rögzítő 96/2011. (X. 17.) sz. VM rendelet alapján készült. A tervezési területet magába foglaló Parádi Körzet erdőtervezési irányelvei bizonyos mélységig a Natura 2000 szempontokat is magukba foglalták, így a rendelet különböző (általános) irányelveket tartalmaz egyes közösségi jelentőségű erdős élőhelytípusok – egyebek között a pannon cseres-tölgyesek (91M0) – kezelésére vonatkozóan. A 2012. év elején elkészült (a Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságán 13977/2010. ügyszámon adminisztrált) körzeti erdőterv a 2012-2021 közötti időszakra érvényes.

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
I02	problémát jelentő őshonos fajok	M	N	B
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	L	N	I
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	B

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (például: egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési területen belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni. Az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területhez viszonyítandók.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 60	91G0 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fajösszetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőképfenntartása, mezoklíma-romlás
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 60	91G0 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése
C01.04.02	bányászat nem külszíni fejtéssel (bányaművelés esetén)	L	~ 60	91G0 – Az állományok megsemmisítése. Hosszúszárnyú és közönséges denevér – A denevérfajoknak otthont adó bányavágatok átalakítása, megszüntetése
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	~ 10	91G0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése
E02	ipari vagy kereskedelmi területek (bányaművelés esetén)	L	~ 10	91G0 – Az állományok megsemmisítése (például, telephely-létesítés esetén)

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
F03.01	nagyvad károkozása (túltartott vadállomány)	M	~ 60	91G0 – A vadállomány okozta taposás, túsás, rágás, hántás, erózió, bolygatás, fafajszeltekció, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása.
G01.02	túrás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	L	~ 5	91G0 – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás
G05	egyéb emberi jelenlét és zavarás	L	~ 1	Hosszúszárnyú és közönséges denevér – A denevérfajoknak otthont adó bányaváratok látogatása, zavarása
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	M	~ 60	91G0 – A Robinia pseudoacacia és más adventív fajok terjeszkedése
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	~ 95	91G0 – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (favourable conservation status) megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A gazdálkodással érinthető erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő (zonális) élőhelytípus (91G0) állományait – valamint a szintén nagy területet borító cseres-tölgyesek (91M0) állományait – minél kedvezőbb természetességi állapotban kell fenntartani. A kedvező állapot biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhely-típushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát, a tájhonos fafajú, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gyepszinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajoktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben folyamatos erdőborítás felé való elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet elérni.

Egyéb (nem erdős) élőhelyek tekintetében középtávú természetvédelmi cél hozzájárulni az erdős jelölő élőhely, illetve a jelölő fajok védelméhez, és biztosítani a pufferoló képességet. Hosszú távon lehetővé kell tenni a természeti folyamatok szabad érvényesülését, ami az adott területen elsősorban a tájhonos fafajokkal (és cserjékkel) való feltöltődést, elegyes és vegyeskorú faállományok kialakulását jelenti.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl) védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) állatfajok populációinak megőrzése. A xilofág rovarfajok közül a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelméhez az idős faegyedek és állományrészek, a szaproxilofág skarlátbogár (*Cucujus*

cinnaberinus) megtartásához részben kéreggel fedett álló holtfák, egyes erdőlakó denevérfajok populációinak védelméhez az odvas-üreges idős törzseket tartalmazó öreg állományrészek folyamatos jelenlétének biztosítása szükséges. A hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersii*), a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), a közönséges denevér (*Myotis myotis*), valamint a kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*) és a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) állományainak megtartásához és megerősítéséhez az egykori bányatárók háborítatlan állapotának megőrzése, illetve, a bejáratoknak a denevérek számára átjárható lezárása szükséges.

Nem erdős élőhelyekhez kötődő közösségi jelentőségű fajok jelenleg nem ismertek.

A tervezési terület erdeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás képességének fenntartása. Az erdőkben mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése mellett, képesek biztosítani az erdei élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, „adaptálódását” is. Változatos szerkezet és fafajösszetétel kialakítása szükséges tehát, és a hagyományos főfafaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajok nagyobb elegyarányú jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

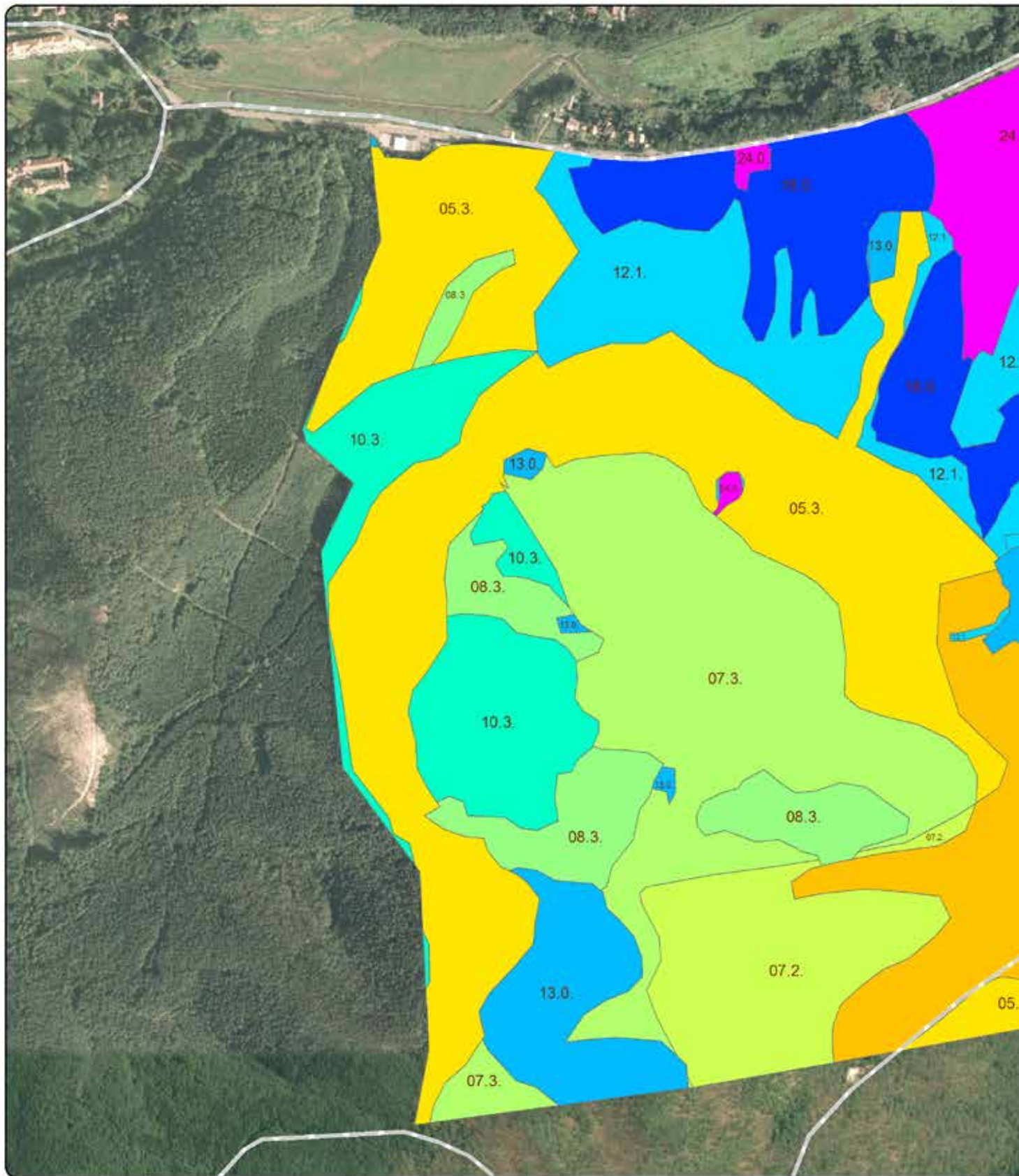
A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékű kiszűrése. Ennek megfelelően, a különböző antropogén ere-

detű bolygatások minimalizálása érdekében távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak (különösen a Robinia pseudoacacia) jelenléte, területfoglalása, terjeszkedése. Mindezekon felül biztosítandó az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt, erdőmegújulást eredményező, egyúttal az állományok faj-, kor- és térszerkezetének változatosabbá válását is lehetővé tevő, kellően alacsony térségi nagyvadlét-szám. Utóbbi feltétel érvényre juttatásához a lékdinamika intenzív „működésének”, a vad általi, még elfogadható mértékű fafajszelekciónak és a talajfelszín mérsékelt bolygatottságának, taposottságának – mint fő kritériu-

moknak – még a leginkább vadjárt termőhelyeken (sziklás-meredek oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülniük kell(ene). A vadállomány szabályozásában szerepe lehet a térségben újra megjelenő nagyragadozóknak is.

A „Mátra” különleges madárvédelmi területtel (kód: HUBN10006) való teljes területi átfedés okán a teljesség kedvéért a természetvédelmi célkitűzések között megemlítendő a jelölő madárfajok fészkelő- és táplálkozóhelyeinek biztosítása, az előforduló populációk védelme is. A jelölő madárfajok közül a tervezési területen (annak természetföldrajzi és állomány-jellemzői miatt) elsősorban a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), a hamvas küllő (*Picus canus*) és az örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) védelmi szempontjai kerülhetnek előtérbe.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók.

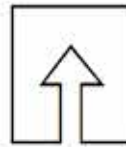
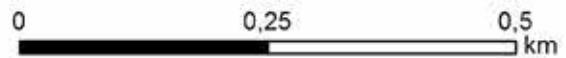
- KE 05.2. Középkorú gyertyános-tölgyes
- KE 05.3. Idős gyertyános-tölgyes
- KE 07.2. Középkorú cseres-tölgyes
- KE 07.3. Idős cseres-tölgyes
- KE 08.3. Középkorú-idős mészkőrűlő tölgyes
- KE 10.3. Középkorú-idős erdei- és feketefenyves
- KE 12.1. Fiatal zonális erdők (bükkös, gyertyános-tölgyes, cseres-tölgyes)
- KE 13.0. Akác
- KE 18.0. Másodlagos cserjések
- KE 24.0. Jellegtelen másodlagos gyepek

**A mátrai Natura 2000-es
élőhelyvédelmi területek
Kezelési Egységei**

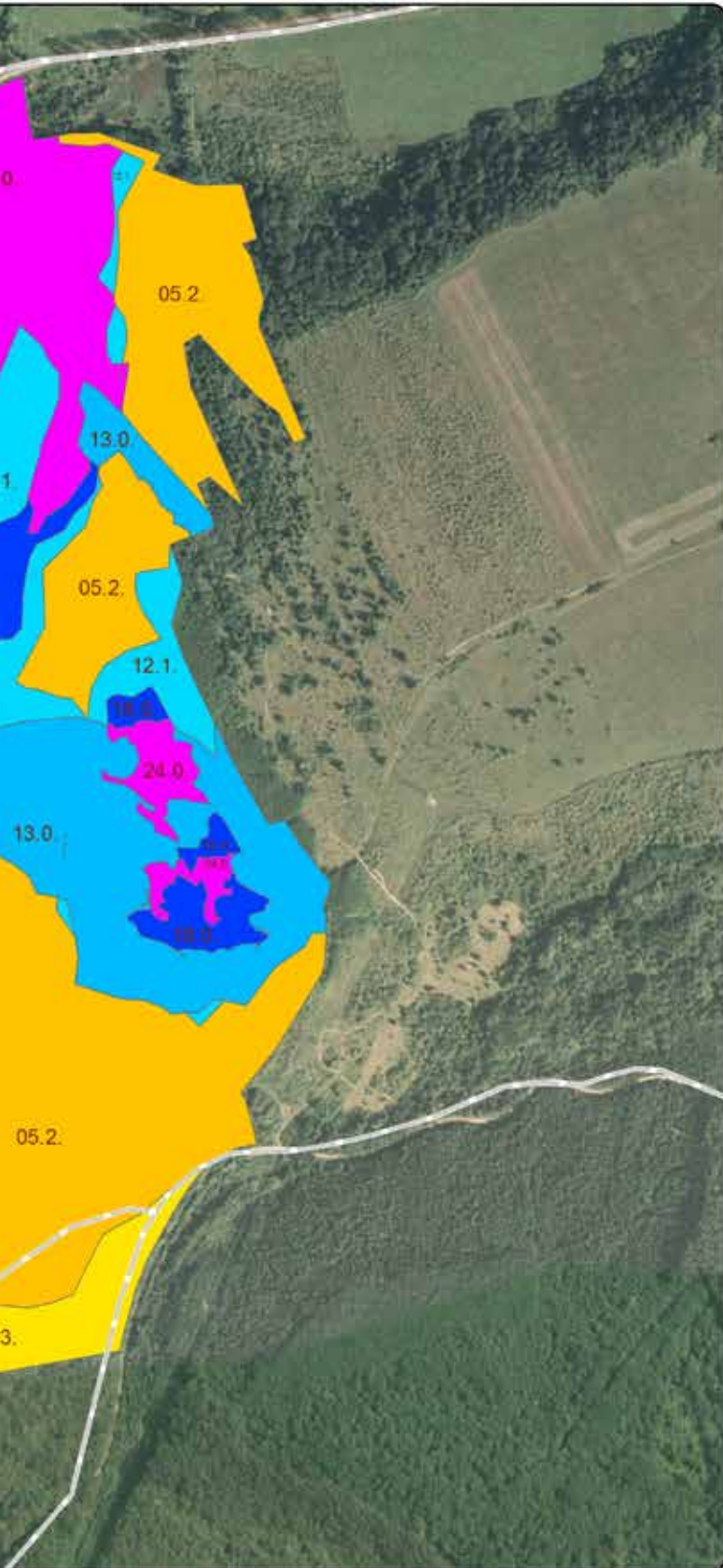
**HUBN20044
Recski Hegyes-hegy kJTT**

Jelmagyarázat

- Úthálózat
- + Vasútvonalak
- Mátra madárvédelmi terület
- Mátrai élőhelyvédelmi területek

Forrás:
DTA - 50
FÖMI
Földművelésügyi Minisztérium
Mezőgazdasági és
Vidékfejlesztési Hivatal

Szerkesztette:

SZIE TTI GISudio
Gödöllő, 2016

3.2. KEZELÉSI JAVASLATOK

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegzésre kerülnek az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatok is, továbbá az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében, röviden kitérünk a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is. A kezelési javaslatok természetesen figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4.§ (5) pontja értelmében „a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a terület fenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. A fentebbi jogszabályi kivonat szerint, a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé. Más előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, gyp- és erdőterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében, úgynevezett kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönített, az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrészlet-határokat sem. Az egyes kezelési egységek (ritka kivételtől eltekintve) térben nem egybefüggőek, a legtöbb esetben több különálló foltból összeálló, logikai egységek. E megközelítés indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges állományviszonyokra, valamint az aktuális terület-használati és/vagy gazdálkodási formákra alapozottan megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál hozzávetőlegesen azonos jellemzőkkel bíró, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyeket az egységesség kedvéért mindenütt követünk és ismertetünk:

(1) A terület védett, illetve nem védett jellege.

– Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően, a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikusán alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jeleníteni (jelen esetben csak nem védett Natura 2000 területekről van szó).

(2) Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.

– Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kötöttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlétét is biztosító területrészeket foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4 pont).

(3) Élőhelytípusok szerinti differenciálás. – A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős

része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy kezelési egységbe, illetve felmerülhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ÁNÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) **Korosztályviszonyok.** – Erdők esetében felvetődő tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan növekvő fajok állományai (pl. cseres- és gyertyános tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal korú (1-40 éves), középkorú (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű intrazonális erdőknél (mészkertű tölgyesek) és a helyükön, gyenge talajon álló fenyvesek esetében csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk, a gyorsan növekvő, idegenhonos fajok akácok esetében pedig egyáltalán nem különítünk el korosztály-kategóriákat. A zonális erdőknél (91M0, 91G0) ezzel szemben a fiatal korú (1-40 éves) állományok közös egységbe vonása is előfordul, mivel az ebben a fázisban végezhető munkák, kezelések nagyon hasonló jellegűek.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) **„A kezelési egység megfeleltetése”** alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél, ha van, a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A **„kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek”** alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, melyeket valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illet-

ve valamilyen érvényben levő ágazati tervben már rögzítettek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrásai:

(1) Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv.,

(2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) sz. FVM rendelet,

(3) A 2011. évi körzeti erdőtervezésre (azon belül a Parádi Körzet területére is) vonatkozó tervezési alapelvekről, valamint az érintett körzeti erdőtervek alapján folytatott erdőgazdálkodásról szóló 96/2011. (X. 17.) sz. VM rendelet,

(4) az érvényben levő körzeti erdőterv, továbbá

(5) Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) sz. kormányrendelet.

A felsorolt források alapján a tervezési terület egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők).

(c) A **„javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok”** alpontban foglaltuk meg az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatokat. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni. Egyes kezelési egységeknél (pl. zonális erdők idős állományai) esetenként több javaslatcsomagot, több alternatívát is felvillantunk.

(d) Az „*élőhelyrekonstrukciós javaslatok*” alpontban a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) „*A kezelési és rekonstrukciós javaslatok indoklása*” alpontban a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok hátterére, megalapozó adataira, indokaira utalunk.

3.2.1. ÉLŐHELYEK KEZELÉSE

A terület elsődleges közösségi jelentőségű értékei az egykori bányavágatokban élő denevérfajok. Ezek érdekében alapvetően kerülendő minden olyan beavatkozás, fejlesztés, beruházás, területhasználat, ami a bányavágatok kiterjedését, zavartalanságát csökkenti, környezeti viszonyait (üledékkal való feltöltöttségét, megvilágítottágát, hőmérsékletét, páratartalmát, stb.) megváltoztatja. Ellenjavallott a további bányászati hasznosítás, a bányavágatok feltárása, turisztikai-közjóléti célú bemutatása, közvetlen környezetük kíméletes erdőkezeléstől eltérő jellegű igénybevétele. A terület zavartalanságát a legjobban a jelenlegi művelési ágak, felszínborítás, növényzeti viszonyok fenntartásával, illetve az erdők kiterjedésének lehetséges növelésével lehet biztosítani.

A bányavágatoknál alapvetően fontos minden bejáratot a denevérek számára átjárható módon lezárni, és a közvetlen környezetükben teljes zavartalanságot teremteni.

Az egyes élőhelyek kezelésének módja a Natura 2000 weboldalon olvasható.

3.2.2. FAJVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem merül fel. Ennek az az oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi céloknak alárendelt kezelésével a területről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei biztosíthatók. Valamint az erdők kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a közép-hegységi lomberdeinkre jellemző flóra és fauna elemeinek (köztük például a területen jelölő fajnak számító denevérfajok) megőrzését, illetve sokféleségének bővítését is biztosítani lehet, a Natura 2000 célkitűzések szellemében. Egyedi programok és intézkedések a természetmegőrzési területtel átfedő „Mátra” madárvédelmi terület (HUBN10006) jelölő fajainak (ragadozómadarak, harkályfélék stb.) érdekében tehetők. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- » Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.
- » Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.
- » A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.
- » Az erdei vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékenység során: kétéltűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- » Lehetőség szerint a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívüli fakitermelés: a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.

3.2.3. KUTATÁS, MONITOROZÁS

Mindeddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mátra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. denevérfaunisztika, kétéltű- és hullófauna vizsgálata) és élőhelytérképezési munkák (a Mátra élőhelytérképének elkészítése) folytak a területen. Szisztematikus kutatási és monitoring tevékenység ugyanakkor (a bányavágatokhoz kötődő denevérelőhelyek rendszeres ellenőrzését leszámítva) nem folyik a területen, ezért a közeljövőben kívánatos lenne az erdős élőhelytípusok többszempontú vizsgálata az alábbi témakörökben:

- » Az erdőtörténeti háttér eddigiénél még részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhelyi mintázat történeti előzményeinek alapos feltárása.

- » Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: ez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítene bennünket.
- » Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyásfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- » A közösségi jelentőségű fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi preferenciájuk pontosítása lokális vizsgálatokkal, a fajok hosszú távú monitorozása.
- » Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- » A bányavágatokhoz kapcsolódó denevérélőhelyek és a környező erdők kapcsolatának vizsgálata, különös tekintettel az előforduló denevérfajok szezonális élőhely-használatának jellemzőire, különbségeire.
- » Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- » Az erdei mikrohabitatok (különösen a méretes holtfa) célirányos monitorozása, főképp az esetlegesen megjelenő további közösségi jelentőségű fajok detektálása céljából.

3.3. A KEZELÉSI JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZEI A JOGSZABÁLYOK ÉS A TULAJDONVISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek érvényesítésére jogszabályi támogatottság alapján három lehetséges út kínálkozik:

- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igényelő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- » Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkori pályázati lehetőségek, illetve a gazdálkodók ambíciói

és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalatok egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés megvalósítása, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzemmód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggőek: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg az állami erdők (pontosabban az 50%-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. AGRÁRTÁMOGATÁSOK

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó, úgynevezett „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát egy külön erre

a célra elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

SZEKTORTÓL FÜGGETLENÜL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- A) 32/2008. (III. 27.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – A jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:
- » alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (c) törevágás vagy sarjztatás
 - » kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése
- B) 139/2009. (X. 22.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:
- » erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
 - » tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (c) fafajcserével, fajnjektálással vagy tuskókenéssel
 - » állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

A TÖBBSÉGI ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK KIVÉTELÉVEL IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

- C) 124/2009. (IX. 24.) sz. FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:
- » agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
 - » száraló erdőgazdálkodás bevezetése
 - » erdőállományok kézimunka-igényes ápolása
 - » őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
 - » speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
 - » véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
 - » közjóléti célú erdők fenntartása
 - » erdei tisztások kialakítása és fenntartása
 - » természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

**AZ ÖNKORMÁNYZATI ÉS TÖBBSÉGI ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK KIVÉTELÉVEL
IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:**

D) 41/2012. (IV. 27.) sz. VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól – A jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrésztlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából.

A MAGÁN- ÉS ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ TERÜLETEKRE IGÉNYBE VEHETŐ TÁMOGATÁSOK:

E) 25/2012. (III. 20.) sz. VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állományneveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybevételéről konkrét adatokkal nem rendelkezünk, de mivel a területen nincs regisztrált erdőgazdálkodó (és nincs állami erdőkezelő), az elmúlt időszakban nyilván támogatások (pl. erdő-környezetvédelmi támogatás, Natura 2000 kompenzáció) lehívására sem kerülhetett sor.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni. Mivel a területen rendezetlen gazdálkodási jogviszony mellett nyilvántartott erdők állnak, nem lehetséges továbbá a korábbi támogatás-igénylések és támogatottság mértékének, a futó programok megfelelőségének, s így korábban elérhető támogatási programok hatékonyságának vizsgálata sem.

Felhasznált irodalom

SZAKMAI ANYAGOK

- B. GÁL E. (2010): A Mátravidék település- és birtoklástörténete. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 299-307.
- DANSZKY I. (szerk.) (1963): Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai V. Északi-középhegység erdőgazdasági tájcsoport. – Országos Erdészeti Főigazgatóság, Budapest, 817 pp. + 1 térkép + XXXII.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere- MTA Földrajztudományi Kutatóintézet Budapest, 2. átdolgozott és bővített kiadás
- FODOR L. (2010): A Mátravidék régészeti lelőhelyei, leletei. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 229-250.
- GASZTONYI É. (2010): A Mátra hegység ércutatásának és ércbányászatának története. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 325-334.
- GYALOG L. – PELIKÁN P. – ZELENKA T. (szerk.) (2010): A Mátra földtani térképe. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, térképmelléklet.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- KOVÁCS, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden. Die Bodenverhältnisse der Waldgesellschaften des Mátragebirges. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 357 pp.
- SRAMKÓ G. (2014): A Gyöngyöspatai Havas (Natura 2000 kód: HUBN20050) területének élőhelytérképe. – Kutatási jelentés, Kazár, digitális adatállomány.
- SRAMKÓ G. (2014): Összefoglaló adatleírás a Gyöngyöspatai Havas (Natura 2000 kód: HUBN20050) természetmegőrzési területén található élőhelytípusokról. – Kutatási jelentés, Kazár, 17 pp.
- VAJDA Z. (szerk.) (2012): A parádi erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (2012-2021). – Kézirat, Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 105 pp.
- VOJTKÓ A. – SRAMKÓ G. – MAGOS G. – HARMOS K. (2010): Növényvilág. In: BARÁZ Cs. (szerk.): A Mátrai Tájvédelmi Körzet. Heves és Nógrád határán. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, p. 149-174.

ÚTMUTATÓK

VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Non-profit Kft., Budapest, 93 pp.

KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.

VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

JOGSZABÁLYOK

Az Európai Közösségek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről

275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről

ADATBÁZISOK

- » Standard Data Form (SDF) 2013. évi adatbázis
- » Országos Erdőállomány-Adattár 2013. január 1-jei állapotadatok

Dudás László

Aranyos rózsabogár

2016